

pítva hat, a visszapogányosodás útja: az elanyagiasodás. A falu emberét valósággal a szellemi eltörpülés kényszerzubbonyába szorítja a nyomor, vagy legalább is szűkösség világnézete. Az a kényszer, hogy sokszor minden fizikai és szellemi erejének felhasználása is csak nehezen hozza meg számára a mindennapit.

Hogy ebben a helyzetében szinte reménytelenül stagnál falusi népünk, annak nem politikai, hanem szellemi tényezői vannak elsősorban. Tehetetlen veszteglését sokszor takarják a falusi konzervatizmus szép nevével. Holott az igazi ok: hogy nemcsak osztályöntudata nincs, hanem az egyesületi élet iskoláját sem járta soha. Az intelligencia számára természetes nemzetpedagógia feladata lenne s zárt falusi lélek e hiányainak nemes kimunkálása. Ezen a ponton: kóros individualizmust, gögőt és keleti fatalizmust fognak a falura. Holott a vélt úgynevezett úrgyűlölet és gyanakvás és mindenmindegy félszegség csak védekező formája, amely annyi századon át mintegy bevehetetlen várba zárta a magyar paraszti lelket.

## Színház.

### Az idegen város.

*Török Sándor színjátéka a Nemzeti Színházban.*

Kevesebb hírveréssel és beharangozással alig került színre mostanában darab, mint ez az évadvégi újdonság. A zárás küszöbén, valóban «tizenkét óra előtt öt perccel» mutatták be s mégis váratlanul pezsgésbe hozta mind a színház munkakedvét, mind a közönség érdeklődését. A kritika is a maga felfogásának igazolását köszönheti benne: a színpad igenis írókra vár s nem a rutin ügyeskedő hőseire. Ebben az idényben is jobbára a színműírás «beérkezett»-jeinek messterkedéseire volt szerencsénk s még új nevek közül is főleg olyanokhoz, akik több-kevesebb tanulékonyssággal ezeket a beérkezetteket utánozták.

Török Sándor első színpadi bemutatkozásában is hű maradt a maga tiszta írói szándékaihoz s ahhoz az őszinte hanghoz, amit regényeiben olyan jólesően ismertünk meg. Az *idegen város* története — mely különben folyóiratunk lapjain szerzett írója nevének becsületet — a számító

színpadiasság kedvéért nem igen fordult ki a medréből, regényfogantatásának nyomai egészen nem is vesztek ki belőle, s ha ennek következtében a színjátéknak némi novellai íze támadt is: fordulatainak elevensége, a kevés szóval való emberrajzolásnak ereje s a szók mögött a mély és komoly érzés fedezete még így is megteremtette a drámaiságnak azt a mértékét, aminél dúsabb drámai eret például Marcel Pagnol színpadi elbeszéléseiben, vagy O'Neill legújabb amerikai életképében sem igen lelhetni.

Ez a rokonszenves tehetségű fiatal író nem hatásos *helyzeteket* lát, hanem jellemeket és sorsokat, melyek nem színpadi értékesíthetés szempontjából, hanem: íróilag érdeklik. Nem is hegyezi ki különösebben a mondanivalóját, még annyira sem, mint annak idején hasonló ihletésű *Fehér szarvas*-ában Zilahy Lajos, pedig érezni, hogy csordultig van a lelke. Talán épp ezért van bátorsága a maguk erejére bízni alakjait, melyek a regény gazdag szövedékéből most a dráma sommázó megoldásaiba foglalva, még mindig hiánytalanul helytállnak magukért. A hazájukban hon-

talanná vált s a nagyvárosban hon-  
talanságukat még keservesebben  
sinylő fiataljai kitartó akaraterjű-  
kel, lehervaszthatatlan lelki frisse-  
ségükkel rendre kivívják a boldogu-  
lásukat s gyámolító szeretetük ön-  
magára eszméleti az egyetlen inga-  
dozót is, a délibábok hősenek induló  
Joó Áront, kit a mázcsillogású nagy-  
világ egyik szeszélyes és exotikum-  
kedvelő kisleánya kallódó életsorsá-  
nak Kirke-szigete felé terelget.

A színpadon az ilyen természetű  
írói tárgyhoz mindenekfölött léggör-  
kelt teremteni, mert ennek híján  
mozaikrészletekké hull szét az egész  
elgondolás. Török Sándornak a léggör-  
ez állandó éreztetése sikerült a leg-  
sugallatosabban. Pompásan érti a  
színpadi percek vagy éppen pillana-  
tok ösztönös tervű kihasználását.  
«Nagy» jelenetei az apró jelenetek  
szomszédos kisugárzásától nyerik va-  
lódí megvilágításukat. Ez az, amit  
a színpad divatos ezermeistere olyan  
kevésbé értenek. Ezek egymás sar-  
kába hágó fordulatokkal kábítgatják  
a nézőteret, többnyire hatásosan rob-  
bantgatják fel mag nélküli puska-  
porukat, csakhogyan az ilyen tűzijáték  
a végén sivár ürességet hagy a lelkek-  
ben. A Török Sándor színpadi hang-  
jának igézetében valami folytonosság  
és szervesség van, ez az igazi író leg-  
sajátabb titka, erről szoktuk köz-  
keletűen azt mondani, hogy «meg-  
fogja» vele a közönséget.

A színház munkája — Rádai Dé-  
nes odaadó és lelkes rendezői teljesít-  
ménye — ehhez a maga részéről is  
nagyértékben hozzájárult. Annál  
örvendetesebb és megnyugtatóbb a  
szép eredmény, mert — a színmű ter-  
mészeténél fogva is — főleg a Nem-  
zeti Színház fiatalabb gárdájának de-  
rekasan megállt próbatételéből jött  
létre. A legösszetettebb s a végső be-  
nyomás szempontjából legkényesebb  
színészi feladat éppenséggel egy ta-  
nulósorban lévő noviciának, Perczel

Zitának jutott. Tehetsége felől e me-  
rész kísérlet meglepő sikere után ké-  
telkedni nem lehet, ha valaki félig  
gyermekül a főbb mozzanatokban  
máris ennyire betölti a színpadot,  
minden okunk megvan arra, hogy  
fejlődéséhez komoly reménységet fű-  
zünk. Csak a pillanatnyi «konjunk-  
tura» (színházi világunknak ez a ve-  
szedelmes mételye) akadályja ne le-  
gyen ennek az okos irányításra szo-  
ruló fejlődésnek. Ignác Rózsa érez-  
hető becsvágygal és egészében elfo-  
gadható eredménnyel mutatkozik be  
első, valódibb jellemrajzot kívánó  
szerepében. Valahogyan mégis úgy  
gondoljuk, hogy igazi elhelyezkedését  
nem ezen a területen, inkább a külön-  
legesebben népies zsánerben fogja  
megtalálni. A férfi főszerephez Abonyi  
Géza egyéniségéből hiányzik némi  
nyersebb íz, a férfias fiatalság meg-  
győző hitele. Azt mondhatnók: ke-  
resetlenül és művészi igazsággal csak  
a férfijelenetekben hat, itt az együt-  
tes mintegy őt is magával sodorja.  
A szerelmi mozzanatokban akár-  
hányszor most is menthetetlenül bele-  
esik a «métier» üres hagyományaiba,  
pedig Joó Áron csak egyetlen hangot  
nem ismerhet: a Derblay Philippe-ét.  
Timár Józsefnek a Petúr-indulatú  
Koncz Elek szerepe egészen rend-  
kívülimód hálás alkalmat szerzett,  
hogy őszinte átélőképességének, egy-  
ségbenlátó fantáziájának újabb s tán  
minden eddiginél nyomatékosabb bi-  
zonyságát szolgáltatassa. Ilyen főnye-  
reményt ütött meg Bükk Andris sze-  
retetreméltó figurájával az izes tehet-  
ségű és meglelelkű Juhász József is.  
Sugár Károly az «ötperces remeklés»-  
nek nyújtja valóságos iskolapéldáját.  
Kellemesen tűnt fel a most végzett,  
jómozgású Várkonyi Zoltán. Ta-  
polczai — egy kis túlbuzgalmat le-  
számítva — szintén a maga helyén  
van, nemkülönben Major Tamás és  
Ungvári László. Iványi Irén egyéni-  
ségében hordja a rábizott jótéltélek

hítelét, mintahogy ezúttal Gombaszögi Irén is valósággal megszínesedik a «veséző» barátnő alakjában. Ónody Ákos és Pethes Margit csak megcsilánló arcélek, de még ők sem tűnnek el egészen nyom nélkül.

### Bánk bán.

*Új betanulással a Nemzeti Színházban.*

Százesztendős évfordulójára annak, hogy Katona remekét Kolozsvárott Egressy Gábor a maga jutalomjátékául előadatta, a Nemzeti Színház új rendezésű és részben (de valóban döntő részben) új szereposztású *Bánk*-előadást készít elő. Ez az idényvégi egyetlen este, amikor elibénk került, a színház közlése szerint inkább csak próbának számít, melynek tanulságait a végleges megoldásban még értékesíteni lehet.

Magunk is illőbbnek véljük, hogy tüzetesebben majd az ünnepi alkalommal közöljük észrevételeinket s egyelőre csak néhány futólagos megjegyzéssel kísérjük a várható eredménynek ezt az előlegezett — ígértét.

Ami a legfontosabb: Kiss Ferenc Bánk-rajza olyan hatalmas színészi alkotással biztat, aminőre ebben a százsorosan nehéz feladatban a mai színházlátogatók aligha emlékezhetnek. Ez az izmos tehetségű színész pályájának most valóban delelőjén jár, amit néhány shakespearei alak megmintázásával magára vállalt, azt a nemes kötelezettséget most ezzel az idáig legteltjesebben megoldott munkájával busásan beváltja. Ez a «nagyúr» csakugyan a történelem örök magyarja, a hűségnek és bizalomnak a a Végzet külleje alá került áldozata. Csupa méltóság és önfegyelmezés, amelynek mélyén egy maga-igazát kereső fajtának meggyült keserősége, értetlen megaláztatása dörömböl. Alakításának mértéktartó biztossága

éppoly elismerést érdemel, mint tökéletes bensősége. Minden jó hagyományt szervesen felvett magába és semmit abból, ami a külsőséghez, a hősi pózhoz tartozik, grandiozitása a lelkében épül meg, s nem a dolmány mellbőségéhez igazodik vagy történelmi csizmasarkokra támaszkodik.

Új gazdát kapott most Biberach is a jeles képességű Uray Tivadarban. Eddig Ottót játszotta, egy kissé színtelenül, de lézengő rittere most ennél is jelentéktelenebbre sikerült. Remek Biberachok hosszú sorához csatlakozhatott (Ódry, Palágyi, Kiss Ferenc), iparkodott elődjeitől eltérni, de ebben az igyekezetben a még korábbi «intrikus» iskola hagyományainak közelségébe sodródott. Ennek a kőbor lovagnak nem volt sorsa, valójában még egyénisége sem, csak maszkja s a beszéddel néha csak igen laza összeköttetésben álló, modorosan stilizált kézmozdulatai. Valamelyes élet csak legutolsó jelenetét járta át, addig alatta maradt a saját mértékének is, nemhogy a Katonáénak.

Örökében Ottó alakját Timár Józsefre bízták, jó érzékkel, mert ez a fiatal művész az elkapottság és tanácstalanság szélső színei közt elég gazdag árnyalással mutatta meg a multak során meglehetősen merev konvenciókba rögződött alakot.

Eöry Kató Bendeleiben Izidorát játszotta először. Itt, hol a különben nem igen hálás szerep gazdájának mindig fontos, néha a dráma menetére nézve egyenest döntő dolgokat kell közölnie, kiderült, hogy az ifjú színész nő színpadi beszéde még erős iskolázásra szorul. Alakjának belső fejlesztésében is volt valamelyes bizonytalanság: a részletek jócskán széthullottak, a figura szinte karakterében megváltozva került a tragédia során elénk. E részben is szükség van a rendező gyámolítására.

A többi főbb alak régi és jó kézben

maradt. Kürti József Petúrja — ki-vált az összeesküvés jelenetében — remek. Intonálását az első felvonásban hallottuk már jobbnak is, itt ezúttal még nem melegedett át eléggé a hangosságtól a valódi indulatig. Tasnádi Iлона Melindájának fő erénye a mélységes átérés, Hettyey Aranka Gertrudisának a fejedelmi méltóság. Az utóbbinak a Bánkkal való leszámolás jelenete soha még olyan kitűnően nem sikerült, mint ezúttal; játéktársának hatására lemondott néhány korábbi, teatrálisabb taglejtésről s ezzel a fogyatékkal most egyszerűen hozzájutott a valódi művészi — többletkez.

Gál legszebb alkotásaihoz sorozhatja megindító, esetségekben is férfias Mikhálját, s Bartos Gyula is egyre mélyebben jár a taborci lélek gyökere körül. Nagy panaszlistája — igaz — csak második felében bontakozott ki igazában, de ez már az új rendezésnek egy kevésbé szerencsés ötletével függ össze: mondókáját — egészen megokolatlanul! — a

magas lépcső tetején kell kezdenie s csak apránként jut Bánk közelébe. Ezen segíteni kell, lopózzék csak be, úgy mint eddig, a rejtekajtón, ami Katona elgondolásának is megfelel.

Másik feladata a rendezésnek, hogy a tömegjelenetekben jobban megindítsa a vérkeringést, ezek most csaknem egykedvűségbe sülyedtek. A *Bánk bán*-ban a történelmi kor nem pusztán «háttér», hanem lázasan érdekelt valóság: maga is hőse legremekesebb tragédiánknak.

S végül: könyörtelenül meg kell változtatni az első felvonás zárójelenetét. Amilyen pompásan sikerült Bánk első megjelenése (csattanós cáfolatául Hevesi Sándor «színszerűségi» aggodalmának), annyira képtelenség a színpad felvonásvégi teljes elsötétítése s a nagy monológok kísérteties reflektorfénybe állítása. Ez a rendezői ötlet mintha a film világából tévedt volna ide, — habozás nélkül vissza is lehet származtatni illetékességi helyére.

*Rédey Tivadar*